

Motion till riksdagen 2021/22:4633

av **Sofia Nilsson m.fl. (C)**

med anledning av skr. 2021/22:213 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen som ett led i att verkställa den förnyade ANDTS-strategin bör tillsätta en utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken i syfte att säkerställa att den är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på stärkta och utvecklade insatser i syfte att fortsatt successivt minska tobaksrökningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en tydlig bedömning av utvecklingsbehov och prioriterade insatser för att stärka ANDTS-politikens data- och statistikunderlag och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över kommunernas och regionernas förutsättningar för implementering av ANDTS-strategin och återkomma till riksdagen med förslag på hur förutsättningarna kan förbättras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

I skrivelsen lägger regeringen fram en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar (ANDTS-politiken). Syftet

är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under strategiperioden 2022–2025.

För Centerpartiet har det stor betydelse att människor ska få frihet och förutsättningar att fatta egna, välgrundade beslut och bidra till sin egen hälsa genom bra levnadsvanor och en hälsosam livsstil. Det finns stora mänskliga men även samhällsekonomiska vinster att göra på ett ännu bättre preventivt arbete. Här är en förnyad ANDTS-strategi ett avgörande verktyg för sammanhållna och kunskapsbaserade insatser i hela landet.

Även om Sverige inom många områden har en sjukvård i världsklass, finns det kunskapsluckor och kvalitets- och kapacitetsbrister i systemen för stöd och vård till personer med missbruksproblem och annan ANDTS-relaterad ohälsa. Även här är en förnyad strategi viktig för att lösa problemen och säkerställa jämlik uppföljning från socialtjänsten och sjukvården oberoende av socioekonomiska och geografiska faktorer.

Den nationella ANDT-strategin har under sina tio år fyllt en stödande funktion, är väl förankrad hos relevanta aktörer och fungerar som ett verktyg för samlat arbete på olika nivåer. Här delar Centerpartiet regeringens bedömning. Efter ett decennium behövs dock en strategi som förnyas och stärks i en långt större utsträckning än det regeringen föreslår.

Redan 2021 skulle en ny strategi ha varit på plats, men regeringens förslag vann inte majoritet i kammaren. Riksdagen ombad regeringen förtydliga strategin vad gällde såväl övergripande prioriteringar som ansvarsfördelning för konkreta insatser. Inte minst efterlystes att strategins mål skulle utformas med hänsyn till olika nikotinprodukters skillnader i skadeverknings.

Vi vill lyfta fram ett antal förslag som regeringen tyvärr inte följt upp efter att 2021 års proposition om en förnyad ANDTS-strategi (prop. 2020/21:132) avslogs av riksdagen.

Långsiktigt mål om personer med missbruk eller beroende

Regeringen bedömer att följande mål, i förslaget långsiktigt mål 5, ska ligga fast: Personer med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet. Regeringen poängterar också vikten av att personer med samsjuklighet erbjuds adekvat stöd med en fungerande vårdkedja med god samverkan mellan olika verksamheter.

Tyvärr väljer regeringen att fokusera på personer med samsjuklighet som ”personer med både beroendesjukdom och psykisk ohälsa”. Även somatisk sjukdom måste ingå i begreppet samsjuklighet. Samtidigt är ”personer med samsjuklighet” en grupp som är svår att utskilja från ”personer med missbruk eller beroende”, inte minst vad gäller missbruk eller beroende av narkotika. Majoriteten av dessa personer har en bakomliggande psykisk eller somatisk sjukdom. Därför måste missbruksvården utgå från att både behandla sjukdomen och i största möjliga mån lindra symtomen. All annan sjukvård utgår från det perspektivet. Missbruksvården ska inte vara något undantag.

Vi vill vidare se en utvärdering av missbruksvården för att säkerställa att den går i linje med principen om skademinimering, i enlighet med riksdagens tillkännagivande av den 4 mars 2020. Regeringen hänvisade i 2021 års proposition till att tillkännagivandet ”alltjämt bereds inom Regeringskansliet”. Enligt den aktuella skrivelsen avser regeringen ”att återkomma till riksdagen med anledning av tillkännagivandet i sin helhet”. Det är uppseendeväckande att inte regeringens beredning av tillkännagivandet har

färdigställtts vare sig inom ramen för beredningen av propositionen om en förnyad ANDTS-strategi 2021 eller inom ramen för beredningen av den aktuella skrivelsen.

Tyvärr är regeringens senfärdighet i uppföljningen av riksdagens tillkännagivande helt i enlighet med det bristande ledarskap och det ointresse för ny kunskap i missbruksfrågor som man har visat under hela mandatperioden. Regeringen har t.ex. aviserat att man inte avser att följa upp Folkhälsomyndighetens förslag om en utvärdering av narkotikastrafflagen från 1988, för att se hur lagen påverkar narkotikaanvändningen och de sociala och medicinska skadeverkningarna.

Centerpartiet anser att en utvärdering i enlighet med riksdagens tillkännagivande bör tillsättas som ett led i att verkställa den förnyade ANDTS-strategin. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Utvidgning av tobaksbegreppet

Regeringen bedömer att tobaksbegreppet bör utvidgas till att omfatta både tobaks- och nikotinprodukter. Centerpartiet ser ett uppenbart problem med en begreppsutvidgning då ”ett samlat grepp över samtliga beroendeframkallande produkter som innehåller nikotin” tar bort fokus från det viktiga målet om att minska tobaksrökningen. Som regeringen själv lyfter i proposition 2020/21:132 tycks vissa grupper halka efter trots en minskad tobaksrökning i befolkningen som helhet. Det gäller bl.a. barn som utsätts för passiv rökning, kvinnor med funktionsnedsättning och äldre kvinnor. Regeringen beskriver också att ca 20 procent av alla cancerfall kan kopplas till tobaksrökning. Ett stärkt fokus på att successivt minska tobaksrökningen kan få stora positiva effekter på folkhälsan och göra stor skillnad för många människor.

Centerpartiet anser mot bakgrund av detta att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på stärkta och utvecklade insatser i syfte att fortsatt successivt minska tobaksrökningen. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Data och statistik

I ett flertal bedömningar i förslaget hänvisar regeringen till brist på data och statistik, inte minst inom narkotikaområdet. Vi har i dag inte data för att kunna analysera och följa utvecklingen när det gäller exempelvis prevalensen av olika beroendetillstånd i befolkningen eller efterfrågan och utbud på olika vårdinsatser. För en effektiv och träffsäker ANDTS-politik som bygger på kunskap och beprövad erfarenhet är det avgörande med ett ständigt förbättrat data- och statistikunderlag.

Regeringen gav 2021 Folkhälsomyndigheten i uppdrag att genomföra insatser som syftar till att utveckla och förbättra tillgången på data för att möjliggöra en ändamålsenlig uppföljning och analys av utvecklingen av dopning och narkotika (S2021/05130). Det är ett steg i rätt riktning, men regeringens förhållningssätt är fortfarande passivt; Folkhälsomyndighetens redovisning ska ligga till grund för ”eventuella utvecklingsinsatser”.

Centerpartiet anser att regeringen på lämpligt sätt bör återkomma till riksdagen med en tydlig bedömning av det befintliga data- och statistikunderlaget för ANDTS-politiken, utvecklingsbehov samt prioriterade konkreta insatser. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Kommunernas roll i genomförandet av strategin

Ansvar för genomförandet av ANDTS-strategin delas av många aktörer på alla nivåer i samhället. Merparten av det ANDTS-förebyggande arbetet genomförs dock av kommuner och regioner samt av idéburna organisationer och privata aktörer på lokal nivå.

Kommunala resurser avsatta för samordning och planering av ANDTS-förebyggande arbete har minskat de senaste två strategiperioderna, samtidigt som kommunerna har fått ett utvidgat ansvar inom vissa delar av ANDTS-området.

Regeringen aviserar inga reformer eller samlade satsningar för att underlätta regionernas och kommunernas arbete, eller förändringar i länsstyrelsernas samordningsansvar.

Centerpartiet anser att regeringen bör se över kommunernas och regionernas förutsättningar för implementering av ANDTS-strategin och återkomma till riksdagen med förslag på hur förutsättningarna kan förbättras. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Sofia Nilsson (C)

Anders W Jonsson (C)

Aphram Melki (C)